

*А. М. Заїка,
аспірант кафедри фінансів та кредиту,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

ІНФРАСТРУКТУРА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ

A. Zaika,
graduate student of finance and credit,
Kharkiv National University named by V.N. Karazina, Kharkiv

INFRASTRUCTURE OF FINANCIAL PROVISION OF HOUSEHOLDS

У статті обґрунтовано необхідність введення у науковий обіг терміну "інфраструктура фінансового забезпечення домогосподарств". Класифіковано елементи інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств на банківське обслуговування, страхове забезпечення, небанківське кредитне забезпечення, обслуговування фінансовими компаніями, інвестиційне забезпечення. Здійснена оцінка стану розвитку елементів інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств, визначено сучасні тенденції.

The article proves the necessity of introducing into the scientific circulation of the term "Infrastructure of financial provision of households". Classified elements of the infrastructure of financial provision of the households in the banking, insurance, non-Bank credit provision, maintenance of financial companies, investment security. Carried out the assessment of the status of the development of the infrastructure of financial provision of the households, defined the modern trends.

Ключові слова: фінанси домогосподарств, інфраструктура фінансового забезпечення домогосподарств, банківське обслуговування, страхове забезпечення, небанківське кредитне забезпечення.

Key words: the finances of the household, financial infrastructure of households, banking service, insurance coverage, non-Bank credit provision.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Побудова соціально орієнтованої моделі економічної системи неможлива без усебічного розвитку домогосподарств як одного з найважливіших елементів суспільства.

Розвиток фінансів домогосподарств залежить від кількості та якості елементів інфраструктури, що забезпечують їх функціонування. Комплексний аналіз елементів, що утворюють інфраструктуру фінансового забезпечення домогосподарств має висвітлити вади її формування, напрями їх подолання та перспективи розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження окремих елементів інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств, зокрема банківський, страховий та інвестиційний сегменти здійснюють Волосович С.В. [1], Лондар С.Л. та Лон-

дар Л.П. [2], Міщенко В.І. та Ніконова М. [3], Мироненко В.П. та Мироненко Г.В. [4], Рудик В.К. [5], Сліпко К.С. [6], Сучок С. [7] та багато інших. Водночас питанням вирішення проблем формування цілісної інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств приділяють мало уваги, але ця проблема на сучасному етапі стимулювання інноваційної активності усіх елементів фінансової системи є дуже актуальною.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Дослідження теоретичних основ та прикладних проблем функціонування фінансів домогосподарств зумовлює постановку таких цілей:

— обґрунтувати необхідність введення у науковий обіг терміну "інфраструктура фінансового забезпечення домогосподарств" та дати його визначення;

— класифікувати фінансові інституції, що здійснюють обслуговування домогосподарств та дослідити структурні зв'язки між ними;

— здійснити оцінку сучасного стану розвитку інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Фінанси домогосподарств як окрема сфера фінансової системи тісно пов'язані з усіма складовими фінансової системи країни. Розвиток фінансів домогосподарств прямо залежить від кількості та якості елементів інфраструктури, що обслуговують їх функціонування. Стан та розвиток елементів інфраструктури здатен стимулювати або стримувати розвиток фінансів домогосподарств.

Дотепер термін "інфраструктура фінансового забезпечення домогосподарств" не був уживаний у науковій літературі та на практиці. Потреба у виокремленні та введенні нової специфічної категорії зумовлена необхідністю ґрунтовних досліджень фінансів домогосподарств як окремої ланки фінансової системи. Дотепер особливості розробки та надання фінансових послуг домогосподарствам є малодослідженою темою. У практиці фінансових установ усталеним є термін "послуги для населення" або "обслуговування фізичних осіб". При такому підході відбувається суттєве спрощення: населення сприймається як однорідна маса, або сукупність фізичних осіб, що не дає змогу розглядати внутрішню структуру фінансів домогосподарств. Фізична особа, яка стає клієнтом фінансових установ, виступає не як абсолютна індивідуальність, а як представник домогосподарства, у якому вона живе, тобто клієнтами фінансових установ стають саме домогосподарства у особі своїх членів. Невизнання цього факту значно зменшує ефективність розробки та впровадження нових фінансових продуктів, затримує задоволення фінансових потреб домогосподарств.

Консолідування дотепер розрізнених аспектів фінансового обслуговування домогосподарств у єдиному терміні дасть змогу узагальнити та системно досліджувати діяльність фінансових інституцій, що надають фінансові послуги домогосподарствам. Домогосподарства як цілісні структури, що об'єднують своїх членів, мають виявляти загальні вимоги щодо фінансових інституцій, які надають їм фінансові послуги. Введення у науковий обіг категорії "інфраструктура фінансового забезпечення домогосподарств" дасть змогу точно формулювати потреби домогосподарств щодо їх фінансового обслуговування та повною мірою задовольняти їх попит на фінансові послуги.

На рівні фінансової системи поняття "фінансова інфраструктура" було досліджено Федосовим В.М., який, не надавав їй категоріального визначення, проте виокремлював організаційну фінансову інфраструктуру та інструментарій фінансової інфраструктури [8].

Деталізація складу інфраструктури виокремлення у складі організаційної інфраструктури управлінської фінансової інфраструктури, інституційної фінансової інфраструктури та обслуговуючої фінансової інфраструктури є доцільною лише при розкритті такого складного явища як фінансова система.

На рівні фінансів домогосподарств склад інфраструктури значно спроститься, що потребуватиме чіткого формулювання сутності досліджуваного явища для виз-

начення причинно-наслідкових зв'язків між фінансами домогосподарств та елементами інфраструктури.

Соловій С.Б., розкриваючи фінансову інфраструктуру аграрного виробництва, подає авторське тлумачення досліджуваного поняття, що дає змогу дослідникові, на підставі загального визначення, здійснювати аналіз як кожної зі складових фінансової інфраструктури аграрного виробництва, так і усього комплексу фінансових взаємовідносин загалом [9].

Запропоноване згаданим вище дослідником визначення не може бути застосоване для визначення інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств, бо сфера його застосування обмежується аграрним виробництвом.

Формулювання сутності інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств повинно враховувати методологічні напрацювання українських вчених.

Ґрунтовне дослідження питань формування ринкової інфраструктури було проведено Соболевим В.М. [10]. Вагомий внесок згаданого вище дослідника полягає у тому, що він запропонував "нову концепцію інфраструктури як відносно самостійної підсистеми, що забезпечує функціонування й розвиток економічної системи, на відміну від традиційного її трактування як такої, що обслуговує останню, і на основі цієї концепції виявлено і охарактеризовано основні функції ринкової інфраструктури — забезпечуючу і регулюючу, розкрито їх співвідношення, дано класифікацію та характеристику їх властивостей" [10, с. 5].

Доведення ролі інфраструктури як активного чинника і відносно самостійної підсистеми має велике значення для подальшого дослідження. До визначення інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств слід віднести універсальний підхід, розроблений також Соболевим В.М., який полягає у реалізації основної умови реалізації активної функції ринкової інфраструктури — поєднання і органічності розвитку всіх її елементів [10, с. 5].

Важливе значення для дослідження інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств мають дві тези: по-перше, доведення її активної ролі; по-друге, необхідність органічного поєднання усіх елементів інфраструктури, яке дає змогу сприяти розвитку фінансів домогосподарств.

Слід запропонувати авторське визначення інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств як системи фінансових інституцій, що забезпечують потреби домогосподарств у наданні фінансових послуг та шляхом органічного поєднання усіх елементів сприяють розвитку фінансів домогосподарств.

Це визначення є удосконаленням загального розуміння ринкової фінансової інфраструктури, що застосоване до фінансів домогосподарств.

Після категоріального визначення поняття слід дослідити складові елементи інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств та класифікувати фінансові інституції у відповідності з задоволенням фінансових потреб домогосподарств.

Основним методологічним принципом, що покладено у підґрунтя розробки авторської класифікації, є праці Науменкової С.В., Міщенко С.В. [11; 12], які, у свою чергу, ґрунтуються на Системі національних рахунків кон-

цепції запровадження у державну статистичну діяльність переглянутої версії стандартної міжнародної класифікації видів економічної діяльності [13].

Оскільки усі елементи інфраструктури відносяться до фінансового сектора, у першу чергу, слід розділити банківський та небанківський сектори.

Законом України "Про банки і банківську діяльність" визначено поняття банківської діяльності, банківського кредиту та банківського платіжного інструменту [14], що дає змогу розділяти банківське обслуговування домогосподарств та надання послуг небанківськими фінансовими посередниками.

Подальша класифікація елементів інфраструктури здійснюється відповідно до Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" [15], у якому виокремлено наступні види фінансових послуг:

- 1) випуск платіжних документів, платіжних карток, дорожніх чеків та/або їх обслуговування, кліринг, інші форми забезпечення розрахунків;
- 2) довічне управління фінансовими активами;
- 3) діяльність з обміну валют;
- 4) залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення;
- 5) фінансовий лізинг;
- 6) надання коштів у позику, у тому числі і на умовах фінансового кредиту;
- 7) надання гарантій та поручительств;
- 8) переказ коштів пункт 8 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом N 2756-VI (2756-17) від 02.12.2010);
- 9) послуги у сфері страхування та у системі накопичувального пенсійного забезпечення пункт 9 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом N 3668-VI (3668-17) від 08.07.2011;
- 10) професійна діяльність на ринку цінних паперів, що підлягає ліцензуванню пункт 10 частини першої статті 4 в редакції Закону N 3462-VI (3462-17) від 02.06.2011;
- 11) факторинг;
- 11-1) адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах частину першу статті 4 доповнено пунктом 11-1 згідно із Законом N 3462-VI (3462-17) від 02.06.2011);

12) інші операції, які відповідають критеріям, визначеним у пункті 5 частини першої статті 1 цього Закону [там само].

У відповідності зі згаданим вище нормативним актом державний регулятор — Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг здійснює відповідний поділ ринку фінансових послуг на страховий сегмент, небанківське кредитне забезпечення та сектор фінансових компаній.

Нормативне закріплення діяльності інститутів спільного інвестування відбувається згідно з Законом України "Про інститути спільного інвестування" [16], згідно з яким визначаються умови та принципи надання послуг спільного інвестування як суб'єктам господарювання, так і домогосподарствам.

Проте класифікація елементів ринку фінансових послуг, що здійснюють надання фінансових послуг домогосподарствам, не проводилося. Без комплексного усебічного дослідження системи елементів інфраструк-

тури фінансового забезпечення домогосподарств неможливо досягти сталого розвитку фінансів домогосподарств та підвищення рівня життя населення.

Методами формування запропонованої авторської класифікації є аналіз, який на першому етапі дає змогу виокремити інфраструктурні елементи, що здійснюють обслуговування домогосподарств. На другому етапі синтез, що дає можливість побудувати нову комплексну систему фінансових інститутів.

Першим елементом інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств є банківське обслуговування. Сучасне життя неможливе без користування банківськими послугами. Традиційно вважається, що домогосподарства виявляють попит на кредитні ресурси та депозитне обслуговування, але банківське обслуговування домогосподарств є значно ширшим. Крім попиту на кредити та депозити, домогосподарства активно використовують пластикові картки, транскордонні перекази, здійснюють операції з банківськими металами.

Другим елементом інфраструктури є страховий сектор, який, у свою чергу, ділиться на два підсектори: загальнообов'язкового та добровільного страхування. Граничним елементом між цими двома під-секторами є пенсійне страхування, яке представлено як загальнообов'язковою частиною, так і добровільною частинами.

Третій елемент — кредитні спілки, що задовольняють потреби своїх членів у наданні фінансових послуг. На відміну від банківських закладів, які орієнтовані на відносини "банк — клієнт", кредитні спілки є формою кредитної кооперації громадян та розподіляють фінансові ресурси лише між членами кредитної спілки. Кількість клієнтів банку необмежена, а кредитна спілка співпрацює з відомою кількістю членів. Кредитні спілки є формою кредитної взаємодопомоги домогосподарств, що створюються з метою задоволення потреб своїх членів у фінансових послугах. У сучасних умовах України викривляється сама ідея кредитних спілок як альтернативи банківському кредитуванню. Кредитні спілки активно конкурують з банками у сегменті обслуговування домогосподарств, чого не може бути, бо у основі цих закладів покладено принципово різні ідеї — комерційного обслуговування та взаємної допомоги.

Четвертим елементом фінансової інфраструктури є фінансові компанії, до них відносяться: фонди фінансування будівництва (ФФБ) та фонди операцій з нерухомістю (ФОН), ломбарди, лізингові компанії. Фінансування будівництва житла є однією з основних функцій фінансів домогосподарств, бо потреба у житлі є однією з основних потреб домогосподарств. У сучасних умовах інститути фінансування будівництва житла потерпають від кризи довіри з боку потенційних вкладників — домогосподарств, що не дає повною мірою реалізувати фінансовий потенціал цих установ у забезпеченні фінансовими ресурсами будівництво житла. Зменшення довіри з боку домогосподарств є наслідком перегріву ринку нерухомості, який спостерігався у докризовому періоді, що виявлялося у зростанні кількості шахрайських обробок та ошуканих вкладників.

Лізинг задовольняє потреби у фінансуванні придбання основних засобів таких специфічних форм домогосподарств, як фермерські господарства та особисті сільські

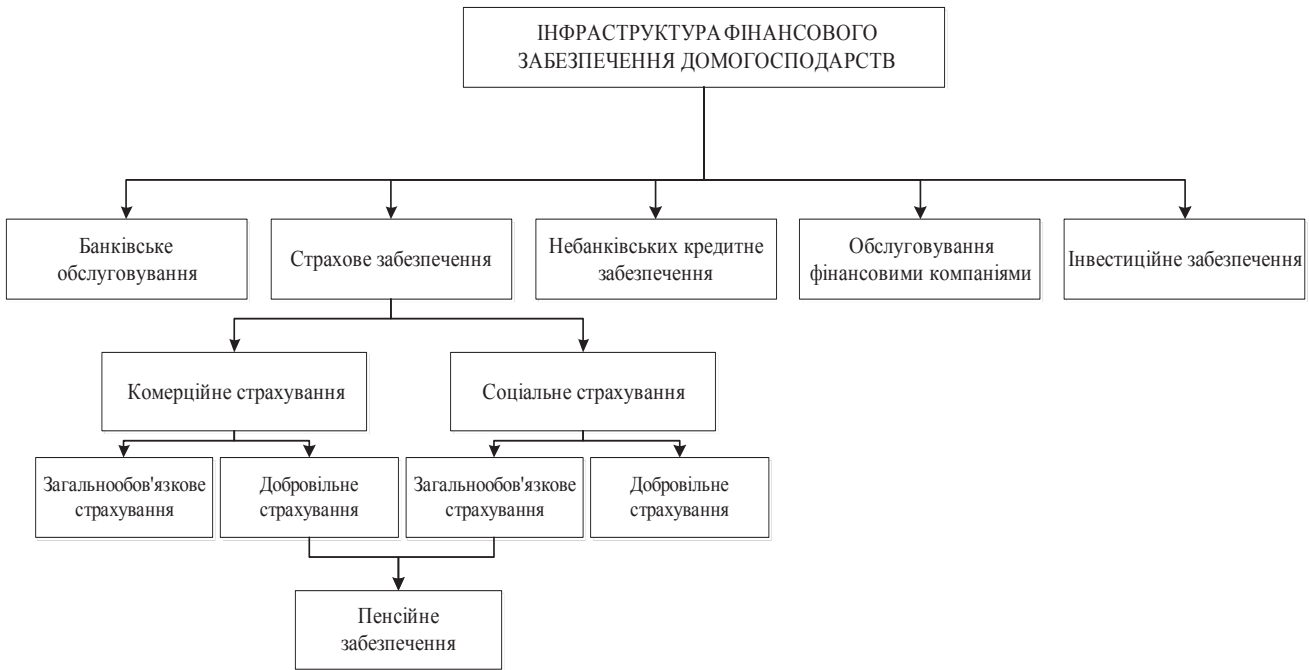

Рис. 1. Класифікація елементів інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств (авторська розробка)

господарства. Наразі умови лізингових компаній, більшість яких входять до банківських конгломератів, є альтернативою споживчому кредитуванню та не враховують особливості лізингу як специфічної фінансової послуги, що зменшує ризики лізингодавця, за рахунок устаткування, що передається у лізинг і яке є предметом застави.

Ломбарди надають специфічні короткострокові позики під заставу рухомого майна та здійснюють супутнє обслуговування своїх клієнтів. Кредитування ломбардами здійснюється під високі відсоткові ставки (порівняно з іншими кредитними установами). Користувачами кредитних послуг ломбардів найчастіше стають домогосподарства, що відчують гостру нестачу коштів або не можуть отримати кредити від інших фінансових установ.

П'ятим, останнім елементом, є інвестиційні компанії — інвестиційні фонди та компанії з управління активами (КУА), що здійснюють інвестиційне обслуговування домогосподарств, надаючи їм змогу збільшувати суми вкладень, захищаючи фінансові ресурси домогосподарства від інфляційного знецінення. Інвестиційне забезпечення домогосподарств здійснювалося згідно з Законом України "Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)" [17], який забороняв участь фізичним особам у пайових недивер-

сифікованих інвестиційних фондах. Стаття 4 (пункти 2 та 3) та Новий закон [18], що набере чинності з 1 січня 2014 року, обмежують внесок фізичної особи у венчурні та кваліфікаційні фонди. "Фізична особа може бути учасником венчурного фонду за умови придбання цінних паперів такого фонду в кількості, яка за номінальною вартістю цих цінних паперів складає суму не менше 1500 мінімальних заробітних плат у місячному розмірі, встановленому законом на 1 січня 2014 року.

Фізична особа може бути учасником кваліфікаційного інституту спільного інвестування за умови придбання цінних паперів такого інституту в кількості, яка за номінальною вартістю цих цінних паперів складає суму не менше 100 мінімальних заробітних плат у місячному розмірі, встановленому законом на 1 січня 2014 року" [там же].

Законом України "Про Державний бюджет України на 2013 рік" встановлено такі розміри мінімальної заробітної плати: з 1 січня — 1147 гривень, з 1 грудня — 1218 гривень [19]. Відповідно, якщо припустити, що мінімальна заробітна плата встановлена на 1 грудня не зміниться, мінімальний внесок у венчурний фонд складатиме $1218 \cdot 1500 = 1827000$ грн., а у кваліфікаційний $1218 \cdot 100 = 121800$ грн.

Обмеження участі домогосподарств розміром внеску робить участь у інститутах спільного інвестування можливою лише для заможних верств суспільства, залишаючи домогосподарствам з середніми статками лише традиційні об'єкти для вкладення їхніх коштів.

Викладене вище можна проілюструвати графічно та подати у такий спосіб (рис. 1).

З рисунку 1 можна бачити, що інститути, які здійснюють пенсійне забезпечення домогосподарств в

Таблиця 1. Сучасний стан інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств

№ з/п	Кількість закладів	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
1.	Кількість банків	197	194	198	176
2.	Кількість страхових компаній	450	456	442	414
2.1.	з них: компанії зі страхування життя	72	67	64	62
3.	Кількість небанківських кредитних установ	816	730	691	617
4.	Кількість фінансових установ	208	221	251	276
5.	Кількість недержавних пенсійних фондів	108	101	96	94
6.	Інститути спільного інвестування (тільки для відкритих фондів)	32	36	43	41

Джерело: [20; 21; 22; 23; 24; 25] (за даними на кінець періоду).

Україні, не утворюють окремих сектор пенсійного забезпечення, а знаходяться у секторі страхового забезпечення, який поєднує загальнообов'язковий та добровільний сегменти. Велика значущість пенсійного забезпечення для гідного життя членів домогосподарств вимагає виокремлення інститутів пенсійного забезпечення у окремий елемент фінансової інфраструктури домогосподарств. Необхідні трансформації інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств потребують змін у відповідних нормативно-правових актах та формуванні єдиної системи регулювання пенсійного забезпечення, що неможливе в умовах, які існують на цей час.

Розбудова інфраструктури, поява нових її елементів та формування зв'язків між ними здатна призвести до якісного покращення фінансового забезпечення домогосподарств, зростання добробуту населення та активізації його фінансової діяльності.

Посилення інтеграції сфери фінансів домогосподарств з усіма сферами та ланками фінансової системи через розвиток фінансової інфраструктури їх забезпечення повинно здійснюватися двома шляхами: перший — збільшенням кількості фінансових установ; другий — зростанням якості обслуговування домогосподарств, що повинно відобразитися у появі нових фінансових продуктів та зростанні фінансових потоків домогосподарств, що перерозподіляють фінансові інститути.

Стан розвитку інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств, який подано у таблиці 1, характеризується протилежними тенденціями: по-перше, спостерігається зменшення кількості банків з 194 у 2011 р. до 176 на кінець III кварталу 2012 р., по-друге, збільшується кількість небанківських страхових компаній з 442 до 448, кредитних установ з 691 до 697 та фінансових установ з 251 до 276 протягом досліджуваного періоду; по-третє, незмінною залишається кількість компаній зі страхування життя.

Визначені зміни у кількості інститутів інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств можна пояснити кризою у банківському секторі, яка виявляється у зменшенні кількості банків, у цьому разі потреби у фінансовому обслуговуванні можуть частково задовольнити інші елементи фінансової інфраструктури.

Кількісний аналіз елементів інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств дає змогу встановити чисельність відповідних інститутів, що дозволяє робити проміжні висновки про можливість надання фінансових послуг домогосподарствам.

Рівень доступності фінансових інститутів для домогосподарств надає можливість досліджувати охоплення домогосподарств елементами фінансової інфраструктури.

Показники таблиці 1 доцільно проілюструвати та наочно подати у вигляді діаграми (рис. 2).

Рис. 2. Сучасний стан інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств

З рисунку 2 можемо бачити, що кількість банківських установ знижується: з 816 у 2009 році до 176 у 2012 році. Зменшення кількості страхових компаній спостерігається з 450 у 2009 році до 414 у 2012 році, проте у 2010 році їх кількість зростає до 456 страхових компаній. Простежується чітка динаміка до зменшення страхових компаній зі страхування життя з 72 у 2009 році до 62 у 2012 році. Також неприбуткова динаміка спостерігається у кількості небанківських кредитних установ: їх кількість зменшується протягом досліджуваного періоду з 816 до 617 установ. Фінансові установи демонструють тенденцію до зростання з 208 у 2009 році до 276 у 2012 році. Кількість недержавних пенсійних фондів також знижується, починаючи зі 108 у 2009 році до 94 у 2012 році. Інститути спільного інвестування (відкриті фонди): протягом 2009—2011 років їх кількість зростає з 32 до 43, а у 2012 зменшується до 41.

Сучасний стан інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств може бути охарактеризованим як нестабільний та такий, що визначається протилежними тенденціями. Нестабільна кількість інститутів фінансової інфраструктури, коливання їх кількості протягом 2011 р. та перших трьох кварталів 2012 року дає змогу стверджувати про недостатній та дисгармонійний розвиток інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств. Значення розвитку інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств полягає у прискоренні обігу фінансових ресурсів домогосподарств у процесі кругообігу суспільних фінансових ресурсів та підвищенні інтегрованості фінансів домогосподарств у фінансову систему країни.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ НАУКОВИХ РОЗВІДОК

У статті вирішено актуальне науково-практичне завдання щодо обґрунтування терміну "інфраструктура фінансового забезпечення домогосподарств" та дослідження її елементів.

Основні теоретичні та практичні результати полягають у класифікації елементів інфраструктури на п'ять елементів: банківське обслуговування, страхове забезпечення, небанківське кредитне забезпечення, обслу-

говування фінансовими компаніями, інвестиційне забезпечення. Наголошено на відсутності окремого інфраструктурного забезпечення інститутів пенсійного забезпечення на рівні окремого державного регулятора їх діяльності.

Подано оцінку розвитку елементів інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств та визначено сучасний стан розвитку її інститутів як нестабільний, що обумовлено кризою у банківському секторі. У цьому випадку небанківські фінансові заклади частково можуть компенсувати потребу домогосподарств у кредитних ресурсах та розміщенні коштів на депозитних рахунках.

Подальші дослідження мають зосереджуватися на якісній оцінці елементів інфраструктури фінансового забезпечення домогосподарств та побудові інтегрального індексу фінансового обслуговування домогосподарств. Важливим моментом подальших наукових розвідок повинен стати аналіз діяльності елементів інфраструктури фінансового обслуговування домогосподарств України у розрізі регіонів.

Література:

1. Волосович С. Особливості і тенденції формування системи іпотечного страхування в Україні / С. Волосович // Вісник Національного банку України. — 2011. — № 7. — С. 19—24.
2. Лондар С.Л. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / С.Л. Лондар, Л.П. Лондар // Фінанси України — 2011. — № 9. — С. 45—58.
3. Міщенко В. Розвиток безготівкових роздрібних платежів і технологій самообслуговування клієнтів банків в Україні / В. Міщенко, М. Ніконова // Вісник Національного банку України — 2013. — № 1. — С. 20—25.
4. Мироненко В. Перспективи розвитку національної системи іпотечного кредитування з урахуванням зарубіжного досвіду / В. Мироненко, Г. Мироненко // Вісник Національного банку України — 2011. — № 5. — С. 38—41.
5. Рудик В.К. Організаційна структура функціонування недержавного пенсійного забезпечення в Україні / В.К. Рудик // Фінанси України — 2012. — № 7. — С. 74—83.
6. Сліпко К.С. Особливості страхування домашнього майна громадян у Німеччині та перспективи його розвитку в Україні / К.С. Сліпко // Фінанси України — 2012. — № 4. — С. 84—90.
7. Сучок С. Обґрунтування методом імовірнісних автоматів індивідуальних відсоткових ставок для поточних рахунків у національній валюті клієнтів комерційного банку / С. Сучок // Вісник Національного банку України. — 2012. — № 11. — С. 39—42.
8. Федосов В.М. Теорія фінансів: Підручник / В.М. Федосов. — К.: ЦУЛ, 2010. — 576 с.
9. Соловій С.Б. Фінансова інфраструктура аграрного виробництва регіону та проблеми її розвитку / С.Б. Соловій // Сталій розвиток економіки. — 2012. — № 1. — С. 139—142.
10. Соболев В.М. Формування ринкової інфраструктури в перехідній економіці індустріального типу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.01.01 "Економічна теорія" / Соболев Володимир Михайлович. — Харків, 1999. — 41 с.
11. Науменкова С.В. Розвиток фінансового сектора України в умовах формування нової фінансової архітектури: монографія / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. — К.: Університет банківської справи, Центр наукових досліджень Національного банку України, 2009. — 384 с.
12. Науменкова С.В. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. — К.: Знання, 2010. — 532 с.
13. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 груд. 2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14&p=1318411150965624>
15. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 лип. 2001 р. № 2664-III [Електронний ресурс] ? Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/page>
16. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 15 бер. 2001 р. № 2299-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2299-14/page>
17. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 15 бер. 2001 р. № 2299-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2299-14/page>
18. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05 лип. 2012 р. № 5080-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5080-17/page>
19. Про Державний бюджет України на 2013 рік: Закон України від 06 груд. 2012 р. № 5515-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5515-17>
20. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
21. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/734.html>
22. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/733.html>
23. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/731.html>
24. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/732.html>
25. Офіційний сайт Української Асоціації Інвестиційного Бізнесу (УАІБ) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.html

Стаття надійшла до редакції 17.07.2013 р.